

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КОЛОМІЄЦЬ БОГДАН СЕРГІЙОВИЧ

УДК 378.22:687.01-051 (043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Хмельницький – 2019

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано в Хмельницькому національному університеті,
Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
КУЧАЙ Тетяна Петрівна,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца
Ракоці II, професор кафедри педагогіки та психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
БЕЗЛЮДНА Віта Валеріївна,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
професор кафедри іноземних мов;

кандидат педагогічних наук
ГРОМОВ Євген Володимирович,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
доцент кафедри педагогіки і професійної освіти.

Захист відбудеться 14 листопада 2019 року о 13⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.052.05 у Хмельницькому національному університеті, за адресою: зал засідань, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://www.khnu.km.ua> та в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету, за адресою: вул. Кам'янецька, 110/1, м. Хмельницький, 29016.

Автореферат розіслано 12 жовтня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Андрощук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних умовах оновлення суспільно-економічного й політичного життя, євроінтеграційних процесів, розширення діапазону міжнародної співпраці в полікультурному суспільстві, розвитку національної системи освіти постає необхідність модернізації вищої педагогічної освіти та пошуку ефективних шляхів підвищення її якості, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, модернізації змісту освіти й організації її відповідно до світових тенденцій та вимог ринку праці. У зв'язку зі зміною стратегічних напрямів розвитку сучасної шкільної освіти та концептуальних підходів до вивчення іноземних мов у закладах загальної середньої освіти (Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-415 від 03.07.18 р.), підвищенням ролі іноземних мов у формуванні в учнів комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, необхідних життєвих компетентностей, що у майбутньому давали б можливість випускникам школи комфортно почуватися в сучасному світовому полікультурному просторі, особливого значення набуває проблема підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Важливе місце у професійному становленні майбутніх учителів іноземних мов посідає проблема самоосвіти. З огляду на те, що самоосвіта не залежить від зовнішніх чинників, а спричинена внутрішніми мотивами та мотивацією, вона є актуальним способом постійного, невпинного покращення власних умінь та навичок відповідно до потреб успішної професійної діяльності, що у результаті має привести до зростання рівня професіоналізму особистості, її економічної й соціальної успішності. Одним з пріоритетних завдань сьогодення для освіти є вдосконалення процесу професійної підготовки вчителя іноземної мови, який має проявляти пізнавальну активність, уміти самостійно здобувати знання, орієнтуватися на сучасну освітню парадигму – освіту упродовж усього життя (lifelong learning) та мати високий рівень самоосвітньої компетентності.

Концептуальні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов, здатних переорієнтувати шкільну іншомовну освіту на комунікативно-діяльнісну, особистісно орієнтоване та культурологічне спрямування навчального процесу, бути педагогами-професіоналами зі сформованою самоосвітньою компетентністю, відображено у нормативних документах державного рівня: Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки (2012 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів (2009 р.), Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 роки (2014 р.), Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013 р.), Концепції Нової української школи (2016 р.), Концепції розвитку англійської мови в університетах (2019 р.), Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2001 р.) та інших документах, які наголошують на широких можливостях для постійного поглиблення професійної підготовки, досягнення цілісності й наступності в навчанні, перетворення набуття освіти у процес, що

триває упродовж усього життя людини задля забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Підґрунтям дослідницького пошуку слугували ідеї, сформульовані у працях вітчизняних і зарубіжних учених із філософії освіти (О. Бурлука, І. Зязюн, С. Клепко, В. Кремень); самоосвіти (Н. Бухлова, А. Громцева, К. Горяїнова, О. Шекшуєв, Н. Кацінська, Н. Сидорчук, І. Шумілова); теоретико-методичних засад професійної підготовки вчителів (М. Бондаренко, М. Гриньова, Т. Кучай, М. Мазурок, М. Маріна, Я. Москальова, О. Муковіз, О. Тадеуш, Г. Твердохліб, Дж. Річардс (J. Richards), Т. Роджерс (T. Rodgers)); неперервної освіти та освіти упродовж усього життя (А. Блеклі (A. Bleakley), В. О'Діа (W. O'Dea), І. Жукевич, А. Кроплі (A. Stopley), Дж. Карріген (J. Carrigan), Н. Кононец, П. Ленгранд (P. Lengrand), Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Р. Раману (Ramanau), І. Руснак); професійного саморозвитку та самореалізації фахівців (І. Грабовець, Т. Калугіна, М. Рогозіна, А. Смолюк, В. Фрицюк). Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов студіювали В. Безлюдна, Н. Бідюк, В. Боса, О. Гладка, В. Дьоміна, В. Калінін, А. Неділько, Т. Несвірська, О. Осова. Наукову й практичну цінність становлять фундаментальні студії з вивчення поняття «самоосвітня компетентність», його природи та суті К. Абульханової-Славської, Л. Адарюкової, В. Андрєєва, Л. Білоусової, О. Ваховської, Н. Вишневської, А. Добридень, Н. Довманович, Т. Івашкової, Н. Іліницької, О. Кисельової, Н. Коваленко, М. Ольховської, І. Преображенської, О. Фоміної, О. Щолок. Накопичені знання з питань формування самоосвітньої компетентності учителів іноземних мов осмислено й узагальнено в роботах таких учених, як М. Бондаренко, Є. Громов, С. Заскалета, Г. Кемінь, С. Мартиненко, Л. Халзакова, Н. Чернігівська. Водночас, у науково-педагогічній літературі бракує досліджень, зорієнтованих на формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Теоретичний аналіз науково-педагогічних джерел і педагогічної практики професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти засвідчує, що розв'язання означеної проблеми ускладнене низкою *суперечностей* між: посиленими вимогами сучасного суспільства до професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов та недостатнім рівнем сформованості їхньої самоосвітньої компетентності; необхідністю оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов з акцентуванням на формування самоосвітньої компетентності та недостатнім розробленням науково-методичного й електронного супроводу для організації самоосвітньої діяльності студентів під час вивчення фахових дисциплін; необхідністю вдосконалення процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін та відсутністю для цього науково обґрунтованих педагогічних умов.

Виявлення окреслених суперечностей, важливе практичне значення проблеми, її недостатнє науково-теоретичне розроблення і нагальна потреба вирішування проблеми в теорії та практиці вищої освіти зумовили вибір теми

дослідження «Педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (ДР № 0114U005266). Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 12 від 29.06.2016 р.) та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 26.09.2017 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- 1) дослідити проблему формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін у сучасній педагогічній теорії та практиці, уточнити сутність базових понять дослідження;
- 2) визначити компоненти, критерії, показники та рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов;
- 3) обґрунтувати, експериментально перевірити ефективність педагогічних умов та змоделувати процес формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін;
- 4) розробити навчально-методичне забезпечення для вдосконалення процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін у закладах вищої освіти.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що процес формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін буде ефективним при умові реалізації педагогічних умов, які забезпечать позитивну динаміку у рівнях сформованості самоосвітньої компетентності студентів: посилення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти; створення відкритого навчального середовища для самоосвіти студентів; активізація науково-дослідної роботи студентів з професійно значущих проблем.

Для розв'язання поставлених завдань і перевірки гіпотези було використано комплекс таких **методів дослідження**: *теоретичних* – аналіз наукової літератури і нормативних документів, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація одержаних даних із метою зіставлення різних поглядів науковців щодо проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у

процесі вивчення фахових дисциплін, уточнення поняття «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов», визначення структурних компонентів самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних, з'ясування особливостей процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін, обґрунтування педагогічних умов; моделювання – для побудови моделі; *емпіричних* – педагогічне спостереження, анкетування, тестування, бесіда; педагогічний експеримент – для експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; *математичної статистики* – для кількісно-якісного аналізу одержаних результатів дослідження і доведення їх статистичної достовірності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *уперше* визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін (посилення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти; створення відкритого навчального середовища для самоосвіти студентів; активізація науково-дослідної роботи студентів з професійно значущих проблем); розроблено модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін, яка поєднує теоретико-методологічний, змістово-технологічний та діагностико-результативний блоки; *удосконалено* компонентну структуру самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов (мотиваційно-ціннісний, організаційний, процесуально-інформаційний та контрольно-рефлексивний); критерії, показники і рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов; змістовий компонент формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін; *уточнено* зміст поняття «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов»; *подальшого розвитку* набули основні положення щодо використання ідей дистанційного навчання у процесі формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов (розроблення дистанційних курсів, використання інтернет-самоосвіти); методики діагностики формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у створенні, обґрунтуванні й апробації спецкурсу «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов»; розробленні й упровадженні плану самоосвіти майбутнього вчителя іноземних мов, портфолію досягнень, комплексу тренінгів «Мотивація та самомотивація до самоосвіти». Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов для підвищення ефективності формування самоосвітньої компетентності, удосконалення змістового компонента підготовки, розроблення навчальних програм, методичного забезпечення, навчальних посібників і рекомендацій.

Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (довідка № 279/UA/2019 від 21.12.2018), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 444 від 25.01.2019), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/877 від 28.12.2018), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 551 від 21.01.2019), Хмельницького національного університету (довідка № 11 від 22.01.2019).

Особистий внесок здобувача у працях, написаних у співавторстві з С. Сошенко, полягає в характеристиці методів викладання іноземної мови [1], обґрунтуванні необхідності формування мотивації студентів до самостійного вивчення іноземних мов [12], висвітленні інноваційних підходів упровадження інформаційних технологій в навчальний процес закладів вищої освіти [14]. У статті [11], написаній у співавторстві з К. Гаврильєвою, автором розкрито механізми реалізації інформаційно-комунікаційних технологій для мотивації студентів до вивчення іноземних мов.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати роботи представлено та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «UNITEN'15» (Габрово, 2015); «Основні напрями удосконалення медичних кадрів у сучасних умовах» (Полтава, 2015); *усеукраїнських* – «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи» (Полтава, 2016); «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи» (Полтава, 2017); «Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів» (Полтава, 2017); «Актуальні проблеми вищої медичної освіти в Україні» (Полтава, 2019); на засіданнях кафедри практики іноземної мови та методики викладання Хмельницького національного університету (2016–2019 рр.) та кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією Української медичної стоматологічної академії (2016–2019 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 15 публікаціях, із них 6 статей у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 9 – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (212 найменувань, із них – 41 іноземною мовою), 9 додатків (на 55 сторінках). Загальний обсяг роботи – 290 сторінок, із них – 190 сторінок основного тексту. Робота містить 11 таблиць і 40 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність задекларованої проблеми, доцільність її розв'язання; відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету, окреслено завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу,

методи дослідження; аргументовано наукову новизну й практичне значення; подано відомості про апробацію; представлено інформацію про публікації за темою дисертації, її структуру й обсяг.

У першому розділі **«Теоретичні основи формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов»** викладено результати вивчення сутнісних характеристик і змістового наповнення поняття «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов», визначено структуру самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов, проаналізовано стан формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін у ЗВО.

У сучасних працях поняття «самоосвітня компетентність» потрактоване як інтегрована якість особистості, що характеризується наявністю структурованих знань, самоосвітніх умінь і навичок, мотивів, інтересу до самовдосконалення, досвіду самостійної пізнавальної діяльності, цінних орієнтацій, спрямованості на освіту впродовж усього життя, що дають змогу успішно вирішувати питання власних самореалізацій, самовиховання та саморозвитку (М. Маріна, О. Тадеуш, Л. Халзакова); керована студентом систематична здатність до пізнавальної діяльності, спрямована на вдосконалення освіти (М. Бондаренко); особистісно-професійна якість фахівця, яка виявляється у здатності до постановки мети і завдань самоосвітньої діяльності, орієнтуванні в інформаційно-професійному просторі, виробленні власної системи самостійної пізнавальної діяльності, виборі та ефективному застосуванні сучасних засобів інформаційної підтримки самоосвіти (І. Преображенська); якість особистості, що характеризує здатність до систематичної самостійної пізнавальної діяльності, спрямованої на продовження власної освіти в загальнокультурному та професійному аспектах (Н. Довмантович, О. Фоміна). На основі аналізу феноменів «самоосвіта» та «самоосвітня компетентність» як об'єктів наукових досліджень та на підставі окреслення особливостей професійної діяльності учителів іноземних мов, предметом якої є реалізація мовної, соціокультурної і методичної діяльності в умовах швидких темпів розвитку світової спільноти та глобалізаційних процесів, обгрунтовано сутність *поняття «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов»*, що витлумачене як інтегративна якість особистості здобувача вищої освіти, яка характеризується здатністю і готовністю до неперервної освіти та самоосвіти у процесі навчання і майбутній професійній діяльності. З'ясовано, що самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов нині розглядається через призму концепції «Нової української школи» (2016 р.), яка містить низку базових складників, серед яких – новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві, де провідною компетентністю є уміння вчитися упродовж усього життя.

Аналіз стану опрацювання проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін спонукав до висновку про те, що вона є не лише необхідним складником професійної компетентності, яка засвідчує здатність вчитися,

прагнути до самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації, уміння здійснювати самоосвітню діяльність, розширювати іншомовні знання та застосовувати їх у професійній діяльності, але й структурантом парадигми «освіта упродовж усього життя (lifelong learning)» як постійно триваючого, цілеспрямованого, добровільного навчання, прагнення до знань як з особистих, так і професійних причин. У структурі самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов виділено такі компоненти: *мотиваційно-ціннісний, організаційний, процесуально-інформаційний та контрольньо-рефлексивний*. *Мотиваційно-ціннісний компонент* представлений сукупністю мотивів і потреб в систематичному оновленні й збагаченні професійних знань, які спонукають студента до самоосвіти під час навчання у ЗВО, до постійного розвитку власної самоосвітньої компетентності, до самовдосконалення в інтелектуальній сфері, а також емоційно-вольовим механізмом щодо подолання труднощів під час самоосвітньої діяльності. *Організаційний компонент* відображає уміння майбутніх учителів іноземних мов будувати власну самоосвітню діяльність під час навчання та раціонально планувати й організувати самостійну пізнавальну діяльність (проєктування власних дій, регламентація часу, вибір форм, методів, джерел самоосвіти, створення оптимально сприятливих умов для самоосвіти, організація власного робочого місця). Для *процесуально-інформаційного компоненту* характерні функціональність знань, умінь, навичок, а також інформаційно-пошукові, навчально-інформаційні та технологічні вміння, здатність і готовність працювати з інформацією, використовувати інформаційно-комунікаційні технології з метою власної самоосвіти, самореалізації та побудови знань. Основу *контрольно-рефлексивного компоненту* становить певна сукупність умінь і навичок самооцінки, самоконтролю, саморегуляції та рефлексії у процесі самоосвіти.

Під фаховими дисциплінами професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов розглядаємо дисципліни, зміст навчання яких, насамперед, спрямовано на формування фахових компетентностей (базових загальних знань, застосування знань на практиці, здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових й усних), здатність використовувати відповідну термінологію та способи вираження в усній та письмовій формах іноземною мовою). Ці дисципліни умовно розділено на 3 блоки: психолого-педагогічний, лінгвістичний та методичний.

На підставі аналізу освітніх програм, навчальних планів підготовки майбутніх учителів іноземних мов, робочих навчальних програм, навчально-методичних комплексів з фахових дисциплін («Практичний курс англійської мови», «Друга іноземна мова», «Методика викладання іноземної мови», «Історія зарубіжної літератури», «Історія іноземної мови») з'ясовано, що на самостійну роботу студентів відводиться 55-60% від загальної кількості годин, а навчально-методичний супровід процесу організації самостійної роботи студентів та формування їхньої самоосвітньої компетентності потребує вдосконалення.

У другому розділі **«Методичні засади формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення**

фахових дисциплін» визначено критерії, показники та рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов, представлено та схарактеризовано педагогічні умови, розроблено та науково обґрунтовано модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

На підставі осмислення наукової літератури з'ясовано, що формування самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов розглядається як цілеспрямований процес створення умов для самоосвіти під час навчання студентів у ЗВО та орієнтації на освіту упродовж усього життя.

Спираючись на результати теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури уточнено *критерії* сформованості самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов: *мотиваційно-самоосвітній, організаційно-діяльнісний, пізнавально-процесуальний та саморегуляційно-рефлексивний*. Мотиваційно-самоосвітній критерій відбиває ступінь сформованості системи мотивів і потреб, які спонукають майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти під час навчання у ЗВО та до постійного розвитку власної самоосвітньої компетентності. Організаційно-діяльнісний критерій демонструє ступінь сформованості умінь будувати власну самоосвітню діяльність під час навчання у ЗВО та раціонально планувати й організовувати самостійну пізнавальну діяльність у галузі освіти, навчання іноземних мов і культур. Пізнавально-процесуальний критерій характеризує ступінь сформованості системи умінь та навичок здійснення процесу побудови знань з лінгвістики, літературознавства, методики навчання іноземних мов і культур. Саморегуляційно-рефлексивний критерій відзеркалює комплекс умінь і навичок самооцінки, самоконтролю, саморегуляції та рефлексії у процесі самоосвіти. Окреслено показники критеріїв та визначено рівні – високий, середній та низький.

На підставі результатів науково-педагогічних досліджень і аналізу освітньої діяльності ЗВО визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін: посилення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти; створення відкритого навчального середовища для самоосвіти студентів; активізація науково-дослідної роботи студентів з професійно значущих проблем. Педагогічні умови виокремлено та обґрунтовано з огляду на результати активного обговорення порушеної проблеми серед науково-педагогічної спільноти викладачів фахових дисциплін (круглий стіл «Актуальність проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов», дискусії, анкетування викладачів та студентів), на методологічні підходи (компетентнісний, комунікативний, культурологічний, акмеологічний, суб'єктно орієнтований, технологічний, контекстний) та принципи (загальнопедагогічні: науковості, доступності, свідомості і активності, професійної спрямованості, оптимізації, індивідуалізації; специфічні: самоорганізації, комунікативної спрямованості, контекстуальної зумовленості, особистісного спілкування, кроскультурності).

Аналітичне осмислення наукових праць уможливило трактувати «*посилення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти*» як сукупність організаційних форм, методів, прийомів, засобів навчальних впливів на студентів з метою створення сприятливих можливостей та стимулів для ефективної організації самоосвіти під час навчання у ЗВО. Поняття «мотивація майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти» розглядається як процес формування мотивів, залежно від інтелектуальних й індивідуально-психологічних особливостей студентів, під впливом різних чинників, які активізують, регулюють і спрямовують поведінку студентів на сумлінне та якісне виконання самоосвітніх завдань.

Доведено, що розроблення змісту авторського спецкурсу «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов» і впровадження його з використанням змішаної форми навчання уможливить *створення відкритого навчального середовища для самоосвіти студентів* під час навчання у ЗВО. Ґрунтовно досліджуючи питання відкритого навчального середовища, сформульовано висновок, що у такому середовищі актуалізується питання інтернет-самоосвіти, оскільки широко використовуються різноманітні комп'ютерні програми, інформаційно-комунікаційні технології, здійснюється потужний інтерактив (адресне постачання та обмін електронними інформаційними ресурсами), забезпечується зручне дистанційне спілкування учасників освітнього процесу та його організаторів, що сприяє формуванню усіх компонентів самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Виявлено, що *активізація науково-дослідної роботи студентів з професійно значущих проблем* потрактовується як система заходів, які спонукають майбутніх учителів іноземних мов до активних дій у процесі самостійного дослідження професійно значущих проблем (організація педагогічної діяльності, іншомовної комунікації, поглиблене вивчення фахових дисциплін, педагогічна майстерність, вивчення другої чи третьої іноземної мови, навчально-педагогічна практика в школі з основної мови та світової літератури, методика викладання іноземних мов тощо) з урахуванням основ методології науково-дослідної роботи.

На основі теоретичного аналізу й експериментальних досліджень розроблено модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін, яка складається з трьох блоків: *теоретико-методологічного, змістово-технологічного та діагностико-результативного* (рис. 1).

Теоретико-методологічний блок відбиває мету моделі (формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін); компоненти самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов (мотиваційно-ціннісний, організаційний, процесуально-інформаційний та контрольньо-рефлексивний); методологічні підходи (компетентнісний, комунікативний, культурологічний, акмеологічний, суб'єктно орієнтований, технологічний, контекстний) та принципи формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін: загальнопедагогічні (науковості, доступності,

свідомості і активності, професійної спрямованості, оптимізації, індивідуалізації) і специфічні (самоорганізації, комунікативної спрямованості, контекстуальної зумовленості, особистісного спілкування, кроскультурності).

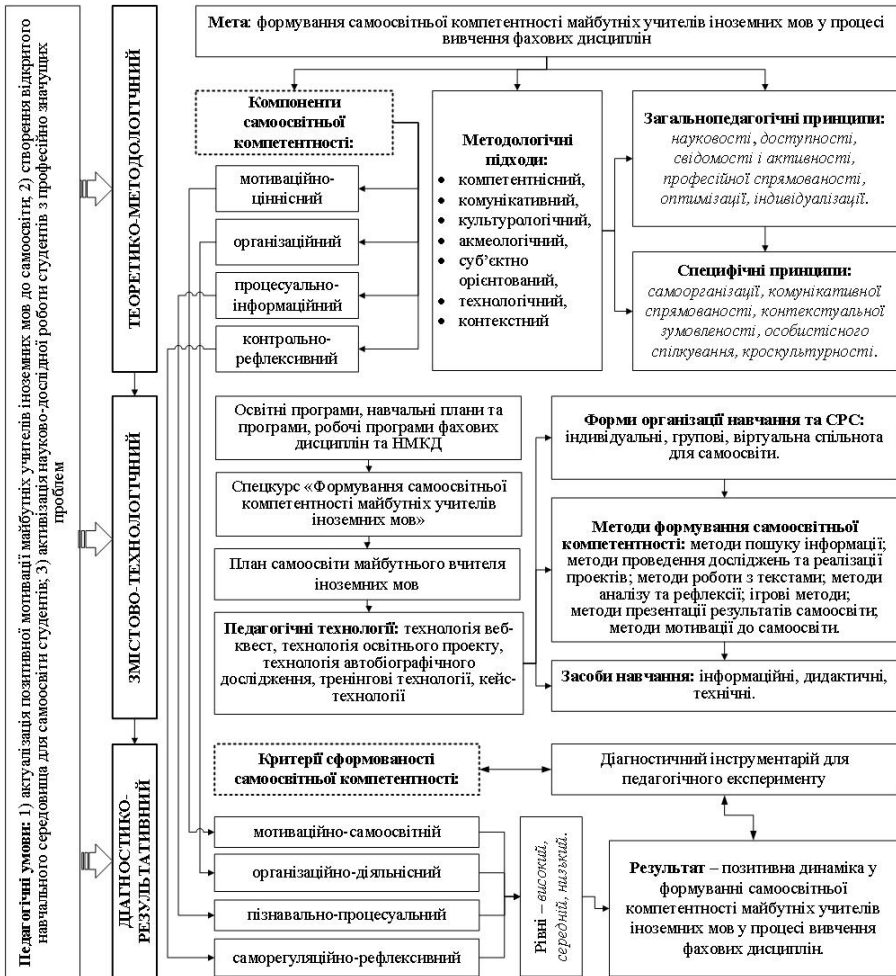

Рис. 1. Модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін

Змістово-технологічний блок відображає зміст професійної підготовки студентів, який відбито у нормативних та навчально-методичних документах (освітні програми, навчальні плани та програми, робочі програми фахових

дисциплін (психолого-педагогічний, лінгвістичний та методичний блоки), навчально-методичні комплекси дисциплін тощо), зміст спецкурсу «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов» та план самоосвіти майбутнього вчителя іноземних мов, а також технологічність процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін (педагогічні технології) та передбачає вибір оптимальних форм, методів, засобів навчальної та самоосвітньої діяльності, які сприяють успішному формуванню самоосвітньої компетентності студентів.

Діагностико-результативний блок представлений критеріально-рівневим та діагностичним інструментарієм для оцінювання рівня сформованості самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов, а також відображає очікуваний результат від реалізації моделі – позитивну динаміку у формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін»** представлено організацію педагогічного експерименту, подано аналіз експериментальних даних, презентовано реалізацію педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін та підтверджено їх ефективність.

Дослідницько-експериментальну роботу проведено впродовж 2015–2019 рр. на базі Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, Сумського державного педагогічного університету імені А. С.Макаренка, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Хмельницького національного університету. До експерименту залучено 26 викладачів фахових дисциплін, які здійснюють підготовку майбутніх учителів іноземних мов, та 402 студенти, із яких 193 в контрольних (КГ) і 209 в експериментальних (ЕГ) групах. Розподіл учнів на КГ та ЕГ здійснювався на підставі обрання паралельних груп студентів, які здобувають перший (бакалаврський) рівень вищої освіти галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» зі спеціальності 014 «Середня освіта (мова та література)» (англійська). Педагогічний експеримент проводився у три взаємопов'язані етапи: *теоретико-пошуковий, констатувальний та формувальний*.

На *теоретико-пошуковому етапі* (2015-2016 рр.) здійснено пошук наукової інформації, аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження, окреслено напрями наукового пошуку, визначено мету та завдання дослідження; здійснено аналіз освітніх програм підготовки майбутніх учителів іноземних мов; розкрито понятійний апарат дослідження; здійснено аналіз змісту та структури самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов; проаналізовано стан формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін та стан навчально-методичного забезпечення цього процесу.

На констатувальному етапі (2016-2017 рр.) проводилася робота з викладачами фахових дисциплін, студентами, які брали участь у педагогічному експерименті, презентовано програму його проведення. Результати констатувального етапу педагогічного експерименту дозволили встановити, що у студентів КГ та ЕГ переважають низький і середній рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін за всіма критеріями. Діагностика загального рівня сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін на етапі констатувального експерименту виявила приблизно однакові результати: високий рівень сформованості самоосвітньої компетентності зафіксовано у 25,65% студентів КГ та 25,96% студентів ЕГ; середній рівень у 36,40% студентів КГ та 37,32% студентів ЕГ; низький рівень у 37,95% студентів КГ та 36,72% студентів ЕГ, що свідчить про недостатню ефективність процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін у сучасних вітчизняних закладах вищої освіти.

Для перевірки ефективності педагогічних умов проведено *формувальний етап* (2017-2019 рр.) педагогічного експерименту. Процес формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін в КГ відбувався в умовах традиційно організованого освітнього процесу в ЗВО, а в ЕГ – з урахуванням педагогічних умов. У межах реалізації *першої педагогічної умови* – посилення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти – було організовано та проведено комплекс тренінгів «Мотивація та самомотивація до самоосвіти» з метою створення стійкої системи позитивної мотивації та самомотивації до освіти упродовж усього життя, до самоосвіти під час навчання у ЗВО, ознайомлення з прийомами самомотивації. Низка завдань тренінгів (теми «Мотивація. Чинники мотивації та демотивації. Види мотивації», «Моя мотивація до самоосвіти», «Мотивація досягнень. Успіх у професійній діяльності», «Мої внутрішні та зовнішні точки опори, мотиватори», «Я-концепція», «Мої цінності, цілі. Постановка цілей», «Я вірю у свій успіх», «Освіта упродовж усього життя», «Долаємо перешкоди», «Самооцінка. Самомотивація») базувалася на методах пошуку інформації, проведення досліджень та реалізації проєктів, роботи з текстами, аналізу та рефлексії, ігрових методах та методах презентації результатів самоосвіти. Реалізації цієї педагогічної умови сприяли: використання викладачами фахових дисциплін мотиваційної мови та промов під час проведення занять; мотиваційні хвилинки «Поговоримо про цікаве»; мотиваційні есе («Мотивами до вибору професії вчителя іноземної мови були...»), «Мої плани щодо подальшого самовдосконалення – це...», «Коли я уявляю себе учителем іноземних мов, то...», «Престиж своєї роботи я вбачаю у ...», «До труднощів моєї роботи належать такі...», «Якби завтра я пішов до школи, то мотивував би своїх учнів до вивчення іноземної мови тим, що ...» тощо); Дні студентського самоврядування (підготовка та проведення занять з фахових дисциплін у своїй групі); використання «гайдів» під час вивчення фахових дисциплін.

Друга педагогічна умова передбачала створення відкритого навчального середовища для самоосвіти студентів на основі впровадження авторського спецкурсу «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов», який мав на меті підготовку студентів до самоосвіти та освіти упродовж усього життя на основі забезпечення їх теоретичними знаннями й практичними вміннями здійснення наукової діяльності, використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронних освітніх ресурсів для самоосвіти, а також формування у них позитивної мотивації до самоосвіти. Зміст спецкурсу містить два змістових модуля: «Змістовий модуль I. Організація наукової діяльності у процесі самоосвіти майбутніх учителів іноземних мов» та «Змістовий модуль II. Використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронних освітніх ресурсів для самоосвіти майбутніх учителів іноземних мов». Лекційний матеріал представлено п'ятьма темами: «Поняття науки, наукових досліджень, основи методології науково-дослідної роботи», «Інформаційне забезпечення наукових досліджень», «Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження», «Використання інтернет-ресурсів для організації самоосвіти майбутніх учителів іноземних мов», «Створення електронних освітніх ресурсів для самостійного вивчення іноземних мов». Проведення лекцій здійснювалося за допомогою інтернет-сервісу Google Hangouts, який забезпечив зручний формат інтерактивного спілкування за допомогою моделі «доповідач-слухачі», а також можливість для студентів бути у будь-якому місці. За таких умов проводилися й семінарські заняття (вебінари), у межах яких успішною та інтерактивною була колективна робота студентів у режимі он-лайн. Тематика семінарів передбачала 4 семінари: «Пошук наукової та навчальної інформації в мережі Інтернет», «Інтернет-сервіси у навчальній та самоосвітній діяльності», «Програмні засоби та Інтернет-сервіси для створення електронних освітніх ресурсів», «Спільна робота з документами. Хмарні технології. Середовище для спільної роботи з документами». Навчально-методичним забезпеченням спецкурсу є дистанційний курс «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов», який позиціонується як відкрите навчальне середовище для самоосвіти студентів, що забезпечує інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу останніх з матеріалами спецкурсу та інформаційної мережі. У середовищі дистанційного курсу розміщено лекційні та семінарські заняття, індивідуальні навчально-дослідні завдання, веб-квести, проекти, завдання для контролю та самоконтролю, електронна бібліотека, відеоресурси для самоосвіти, корисні сервіси (інтернет-сервіси для самостійного вивчення іноземних мов: Duolingo, Lingva.Skills, BritishConsul, LingQ, Rosetta Stone, Polyglot, Lingualeo, LanguageGuide, Situational English та ін.) та віртуальна спільнота (віртуальні класи Google Classroom).

Третю педагогічну умову – активізація науково-дослідної роботи студентів з професійно значущих проблем – реалізовано завдяки: орієнтації студентів ЕГ до відвідування і дослідження груп науково-педагогічної тематики у соціальній мережі Facebook («Освіта і наука України», «Освітні можливості за кордоном»,

«Неформальне спілкування на наукову тематику», «Наукові публікації та конференції», «STUDY FEST Ukraine», «Стажування та конференції», «Association Spacetime», «Рада молодих вчених України», «MOVA центр вивчення іноземних мов» тощо); залученню студентів до участі у науково-практичних конференціях; проведенню тренінгу «Як підготувати та опублікувати тези на науково-практичну конференцію» (вправи «Знайомство», «Продовжіть речення», «Надайте мені заключне слово», «Два – чотири – вісім», «Ажурна пилка», «Мозковий штурм», обговорення підсумків тренінгу, зворотній зв'язок, рефлексія «Я думаю, що...»), та методи активізації навчання: робота в парах, дискусії, ділові та рольові ігри, перегляд відеороликів, спілкування в чаті тощо); підготовці та публікації статей у міжнародному електронному науково-практичному журналі «WayScience» та тез доповідей на конференціях різного рівня; відвідуванню бібліотек та заходів («Як підібрати літературу для наукової статті», «Література на допомогу вчителю іноземних мов», «Електронний архів періодичних видань», «Ad fontes: збереження та вивчення рукописного і друкованого надбання», «Складові ефективної наукової діяльності: тематика, ресурси, гранти, партнери, публікації, презентація, час»); використанню ресурсів електронних бібліотек, проведенню практичного семінару «Як користуватися електронною бібліотекою»; організованим зустрічам та круглим столами з науково-педагогічними кадрами закладів вищої освіти, які ділилися зі студентами власним науково-педагогічним досвідом; стимулюванню студентів до участі у конкурсах студентських наукових робіт; вдосконаленню індивідуальних навчально-дослідних завдань під час вивчення фахових дисциплін (тематика, розробка методичних рекомендацій, форми презентації та контролю). Результати активізації науково-дослідної роботи студентів висвітлювалися у розробленому плані самоосвіти майбутнього вчителя іноземних мов, і передбачали моніторинг самоосвітньої роботи студентів ЕГ. Засобом оцінювання результатів самоосвіти та науково-дослідної роботи студентів обрано портфоліо досягнень. Реалізаційний механізм педагогічних умов становили такі педагогічні технології: веб-квест, освітнього проекту, автобіографічного дослідження, тренінгові технології, кейс-технології.

На формувальному етапі виконано повторну діагностику рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін в КГ та ЕГ. Порівняльний аналіз динаміки рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов засвідчив, що високий рівень в ЕГ зріс на 13,27%, в КГ – лише на 1,03%, середній рівень в ЕГ зріс на 8,74%, в КГ – на 2,33%, низький рівень в ЕГ знизився на 22,01%, а в КГ – знизився лише на 3,36% (рис. 2).

Зафіксовано, що в ЕГ якісні та кількісні показники сформованості самоосвітньої компетентності після завершення формувального етапу експерименту значно вищі, ніж у КГ. Отже, результати після проведеного експерименту є не випадковими, а їх достовірність підтверджена за допомогою критерію Пірсона (χ^2). Останнє засвідчує ефективність упровадження

розроблених педагогічних умов та моделі. Таким чином, поставлена мета досягнута, гіпотеза доведена, а визначені завдання розв'язані.

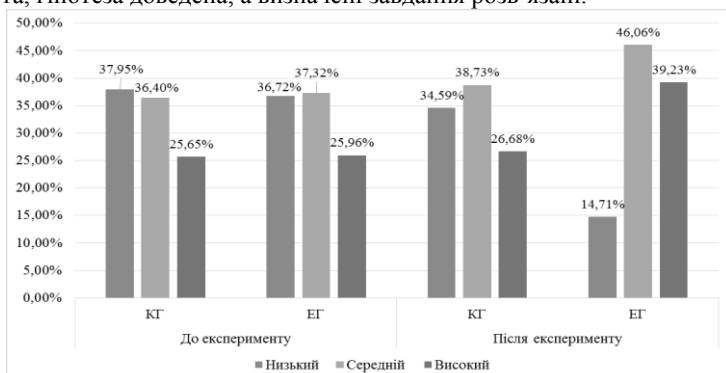

Рис. 2. Результати діагностики рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення результатів дослідження проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін сформульовано такі висновки:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури, положень сучасних концепцій розвитку педагогічної освіти засвідчив, що в педагогічній теорії і практиці зосереджено увагу на різних аспектах професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Водночас проблема формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін не набула системного й обґрунтованого трактування. На підставі теоретичного аналізу понятійно-термінологічної системи дослідження виокремлено такі його базові поняття, як «самоосвіта» і «самоосвітня компетентність», обґрунтовано їхні категорійні ознаки. Самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов витлумачена як інтегративна якість особистості здобувача вищої освіти, яка характеризується здатністю і готовністю до неперервної освіти та самоосвіти у процесі навчання і майбутній професійній діяльності. Самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов розглядається як складне утворення, що визначається єдністю та взаємообумовленістю таких структурних компонентів: мотиваційно-ціннісного, організаційного, процесуально-інформаційного та контролюючо-рефлексивного.

2. На основі аналізу теоретичного матеріалу визначено критерії й показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов: мотиваційно-самоосвітній, організаційно-діяльнісний, пізнавально-процесуальний та саморегуляційно-рефлексивний. Мотиваційно-самоосвітній критерій відбиває ступінь сформованості системи мотивів і потреб, які спонукають майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти під час навчання у

закладі вищої освіти та до постійного розвитку власної самоосвітньої компетентності. Організаційно-діяльнісний критерій демонструє ступінь сформованості умінь будувати власну самоосвітню діяльність під час навчання у закладі вищої освіти та раціонально планувати й організувати самостійну пізнавальну діяльність у галузі освіти, навчання іноземних мов і культур. Пізнавально-процесуальний критерій характеризує ступінь сформованості системи умінь та навичок здійснення процесу побудови знань з лінгвістики, літературознавства, методики навчання іноземних мов і культур. Саморегуляційно-рефлексивний критерій віддзеркалює комплекс умінь і навичок самооцінки, самоконтролю, саморегуляції та рефлексії у процесі самоосвіти. На основі комплексного врахування критеріїв і показників схарактеризовано три рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов – високий, середній, низький.

3. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін: посилення позитивної мотивації майбутніх учителів іноземних мов до самоосвіти; створення відкритого навчального середовища для самоосвіти студентів; активізація науково-дослідної роботи студентів з професійно значущих проблем. Розроблено та обґрунтовано модель формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін, що передбачає системне поєднання теоретико-методологічного, змістово-технологічного та діагностико-результативного блоків. Результати експериментального дослідження дають підстави стверджувати, що впровадження визначених педагогічних умов ефективно вплинуло на формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. Згідно зі встановленими рівнями сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов, високий рівень в ЕГ зріс на 13,27%, в КГ – лише на 1,03%, середній рівень в ЕГ зріс на 8,74%, в КГ – на 2,33%, низький рівень в ЕГ знизився на 22,01%, а в КГ – знизився лише на 3,36%. Отже, в експериментальних групах якісні та кількісні показники сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов після завершення формувального етапу експерименту значно вищі, ніж у контрольній групі, що засвідчує різнобічний позитивний вплив упроваджених педагогічних умов та розробленої моделі. Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи підтверджена непараметричним критерієм Пірсона χ^2 .

4. Розроблено навчально-методичне забезпечення для вдосконалення процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов під час вивчення фахових дисциплін: авторський спецкурс «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов», план самоосвіти майбутнього вчителя іноземних мов, портфоліо досягнень, комплекс тренінгів «Мотивація та самомотивація до самоосвіти».

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі

вивчення фахових дисциплін. До напрямів подальших наукових пошуків належать такі: формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у системі дистанційного та змішаного навчання, зарубіжний досвід формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов, розроблення дидактичного супроводу процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому процесі ЗВО.

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації
Статті в наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних

1. Коломієць, Б. С., Сошенко, С. М. (2014). Еволюція методів викладання іноземної мови. *Педагогічний процес : теорія і практика*, 1, 22–27. (3 міжнар. наук. бази)
2. Коломієць, Б. С. (2016). Досягнення як один з чинників мотивації студентів вищих навчальних закладів. *ScienceRise. Pedagogical Education*, 7, 38–41. (1 міжнар. наук. база)
3. Коломієць, Б. С. (2018). Використання новітніх технологій в цілях додаткової мотивації до вивчення іноземної мови. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 5 (86), 78–85. (5 міжнар. наук. баз)
4. Коломієць, Б. С. (2018). Педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Витоки педагогічної майстерності*, 22, 100–103. (1 міжнар. наук. база)
5. Коломієць, Б. С. (2018). Спрямованість педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх вчителів іноземних мов. *Імідж сучасного педагога*, 3 (180), 81–84. Взято з: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/127745> (5 міжнар. наук. баз)
6. Kolomiets, B. S. (2018). The roots of independent study in the USA. *Порівняльна професійна педагогіка*, 8(4), 85–91. (23 міжнар. наук. бази)

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Коломієць, Б. С. (2015). *Переваги і недоліки інтернет-ресурсів у процесі вивченні іноземної мови*. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Основні напрями удосконалення медичних кадрів у сучасних умовах». Полтава.
8. Коломієць, Б. С. (2016). *Диктант як засіб формування елементів сміливості*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи». Полтава: ВДНЗУ «УМСА».
9. Коломієць, Б. С. (2017). *Бал за сміливість*. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи». Полтава: ВДНЗУ «УМСА».

10. Коломієць, Б. С. (2017). *Використання можливостей інтернет і новітніх технологій у вищих медичних навчальних закладах*. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів». Полтава.

11. Коломієць, Б. С., Гаврильєва, К. Г. (2019). *Інформаційно-комунікаційні технології як засіб мотивації студентів до вивчення іноземних мов*. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми вищої медичної освіти в Україні». Полтава: УМСА.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Коломієць, Б. С., Сошенко, С. М. (2014). Мотивація студентів до самостійного вивчення іноземних мов. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Серія «Педагогічні науки», 1, 84–90.*

13. Коломієць, Б. С. (2015). Мотив та мотивація: точки дотику. *Інженерні та освітні технології: електронний щоквартальний науково-практичний журнал, 3, 102–104*. Взято з: <http://eetecs.kdu.edu.ua/>

14. Коломієць, Б. С., Сошенко, С. М. (2015). Упровадження інформаційних технологій в навчальний процес вищих навчальних закладів. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Серія «Педагогічні науки», 1, 103–109.*

15. Коломієць, Б. С. (2017). Дослідження причин та результатів навчання впродовж життя. *Вісник ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», Серія «Актуальні проблеми сучасної медицини», 3, 261–264.*

АНОТАЦІЇ

Коломієць Б. С. Педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Хмельницький національний університет, Міністерство освіти і науки України. – Хмельницький, 2019.

Дослідження присвячено проблемі формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. Проведено науково-педагогічний аналіз порушеного питання; уточнено сутність поняття «самоосвітня компетентність майбутнього вчителя іноземних мов». Виокремлено й аргументовано компоненти самоосвітньої компетентності майбутнього вчителя іноземних мов (мотиваційно-ціннісний, організаційний, процесуально-інформаційний та контрольно-рефлексивний). Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у

процесі вивчення фахових дисциплін. Розроблено й упроваджено в освітній процес ЗВО модель, навчально-методичне забезпечення для вдосконалення процесу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. Визначено критерії, показники й рівні сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін.

Ключові слова: самоосвіта, самоосвітня компетентність, майбутній учитель іноземних мов, фахові дисципліни, формування, модель, педагогічні умови.

Коломиец Б. С. Педагогические условия формирования самообразовательной компетентности будущих учителей иностранных языков в процессе изучения специальных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Хмельницкий национальный университет, Министерство образования и науки Украины. – Хмельницкий, 2019.

Исследование посвящено проблеме формирования самообразовательной компетентности будущих учителей иностранных языков в процессе изучения специальных дисциплин. Проведен научно-педагогический анализ данного вопроса; уточнена сущность понятия «самообразовательная компетентность будущего учителя иностранных языков». Выделены и аргументированы компоненты самообразовательной компетентности будущего учителя иностранных языков (мотивационно-ценностный, организационный, процессуально-информационный и контрольно-рефлексивный). Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования самообразовательной компетентности будущих учителей иностранных языков в процессе изучения специальных дисциплин. Разработана и внедрена в образовательный процесс высших учебных заведений модель, учебно-методическое обеспечение для совершенствования процесса формирования самообразовательной компетентности будущих учителей иностранных языков в процессе изучения специальных дисциплин. Определены критерии, показатели и уровни сформованности самообразовательной компетентности будущих учителей иностранных языков в процессе изучения специальных дисциплин.

Ключевые слова: самообразование, самообразовательная компетентность, будущий учитель иностранных языков, специальные дисциплины, формирование, модель, педагогические условия.

Kolomiets B. S. Pedagogical conditions for the formation of self-educational competence of future foreign language teachers in the process of studying special disciplines. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Khmelnytskyi, 2019.

The research is devoted to the problem of formation of self-educational

competence of future foreign language teachers in the process of studying professional disciplines. The scientific and pedagogical analysis of the raised question is made; clarified the essence of the concept of “self-educational competence of a future foreign language teacher”. The self-educational competence of the future foreign language teacher is interpreted as an integrative quality of the personality of the higher education acquirer, characterized by the ability and readiness for continuing education and self-education in the learning process and future professional activity. The components of self-educational competence of the future foreign language teacher (motivational-value, organizational, procedural-informative and control-reflexive) are distinguished and argued. The motivational-value component is represented by a set of motives and needs for the systematic updating and enrichment of professional knowledge, which encourage the student to self-education during higher education, to the constant development of his own self-educational competence, to self-improvement in the intellectual and emotional sphere. overcoming difficulties during self-educational activity. The organizational component reflects the ability of future foreign language teachers to build their own self-educational activities while studying at a higher education institution and to rationally plan and organize independent cognitive activities. The procedural and information component is characterized by the functionality of knowledge, skills, skills, as well as information retrieval, training, information and technological skills, the ability and willingness to work with information, to use information and communication technologies for the purpose of self-education, self-realization and knowledge building. The basis of the control-reflexive component is a certain set of skills, self-esteem, self-control, self-regulation and reflection in the process of self-education. The criteria, indicators and levels of self-education competence of future foreign language teachers in the process of studying professional disciplines are determined. The pedagogical conditions of formation of self-educational competence of future foreign language teachers in the course of studying professional disciplines are theoretically substantiated and experimentally tested: 1) actualization of the positive motivation of future foreign language teachers to self-education; 2) introduction of the author's special course “Formation of self-educational competence of future foreign language teachers” as an open learning environment for students' self-education; 3) activation of research work of students on professionally significant problems. A model consisting of three blocks (theoretical-methodological, content-technological and diagnostic-productive) and educational-methodological support for improving the process of formation of self-educational competence of future teachers of foreign languages in the process of teaching foreign languages is developed and introduced into the educational process of institutions of higher education (author's special course “Formation of self-educational competence of future foreign language teachers”, distance course “Formation of self-educational competence of future students of foreign languages”, “Future teachers’ plan of self-education in foreign languages”, portfolio, complex training “Motivation and self-motivation”).

Key words: self-education, self-educational competence, future teacher of foreign languages, professional disciplines, formation, model, pedagogical conditions.

Підписано до друку 10.10.2019.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 186.
Віддруковано з оригінал-макету замовника.
Друк: «Термінова поліграфія»
29000, м. Хмельницький, вул. Степана Бандери, 63.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 4164 від 23.09.2011 р.